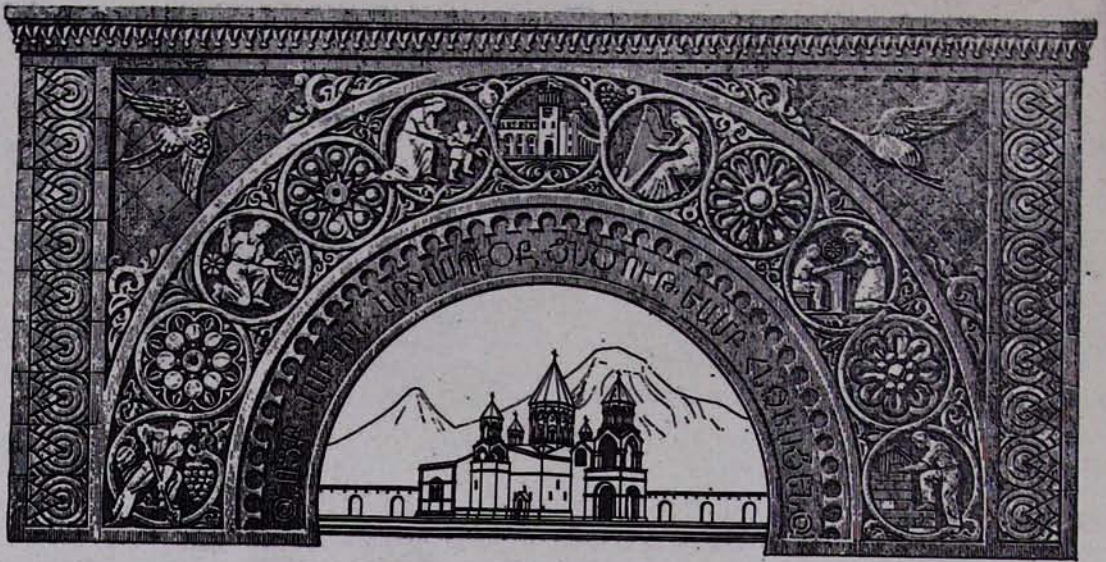

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ ԱՊՐԻԼՅԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՀԻՍՆԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ
ՔԱՐՈՉ

Ապրիլի 24-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 11-ին, Մայր Տաճարում, Ավագ Ս. Սեղանի վրա, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը սուրբ պատարագ է մատուցում ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակի առթիվ:

Ամպհովանու տակ, եկեղեցական թափորով, Հայոց Հայրապետը առաջնորդվում է Մայր Տաճար:

Մայրավանքի շրջափակը և Մայր Տաճարը լիքն են հազարավոր ուխտավորներով և հավատացյալներով, որոնք եկել են իրենց հարգանքը մատուցելու իրենց նահատակ եղբայրների և քույրերի խնկելի հիշատակին և մի ծունր աղոթք մրմնջալու:

Մայր Տաճարի աջակողմյան և ձախակողմյան դասերում տեղ են գրավել ԱՄՆ-ից, Անգլիայից, Ֆրանսիայից, Սիրիայից, Լիբանանից և Հունաստանից եկած շուրջ 150 ուխտավորներ:

Այնտեղ են նաև Մայր Աթոռի հյուրերը, որոնք այս առթիվ ժամանել են, Փարիզից՝ Հայագիտական ուսմանց կենտրոնի ներկայացուցիչ Վահագն Կարապետյանը, «Վար-

դանանց ասպետներ» հայրենասիրական կազմակերպության Փարիզի հայկական դահլիճի ներկայացուցիչ Արշամ Ճիզմեճյանը, Մարսելի Պրադոյի հայոց Մայր եկեղեցու կրոնական ընկերակցության ներկայացուցիչ Գարրիել սարկավագ Լուսարարյանը, Լոնդոնից հայ երիտասարդաց կազմակերպության նախագահ Հայաստան Վարդանյանը:

Սուրբ պատարագին ներկա են Երևանի և Թբիլիսիի թեմական խորհուրդների ներկայացուցիչները, Հոգևոր Ճեմարանի դասախոսական կազմը, մտավորականներ, արվեստագետներ և մամուլի ներկայացուցիչներ Երևանից:

Հանդիսության ներկա է նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առնթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալաբչյանը:

Սուրբ Սեղանին սպասարկում են Տ. Կոմիտաս և Տ. Վահան եպիսկոպոսները, վարդապետներ, քահանա հայրեր և սարկավագների խումբը:

Սուրբ պատարագի Կոմիտասյան երգեցողությունը շնորհալիորեն կատարում է Մայր Տաճարի երգեցիկ խումբը, ղեկավարությամբ Խորեն Հակոբյանի:

Ամեն կողմ խունկ, աղոթք, հանդիսություն, լուսան յիշատակի անկեղծոյն ի մեծի եղեռնի, զորն թաքս առաջին համաշխարհային պատերազմին:

«Հայր մեր»-ի ժամանակ, Կոմիտաս եպիսկոպոսը, «ի ձայն բարձր և ի լուր ժողովրդեան», ընթերցում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի 1964 թվականի օգոստոս 17 թվակիր սրբատառ հայրապետական կոնդակը, Ավագ Սեղանի բեմից, նվիրված ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին, զորն ունկնդրվում է արցունքոտ աչքերով, երկնային զորությունը և լուսնային:

ՀՈԳԵԱՆՈՒՄՍ

Սուրբ պատարագը նույն հանդիսությամբ և վեհությամբ շարունակվում է մինչև արձակման Ավետարանը:

Այնուհետև, Ավագ Ս. Սեղանի բեմի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրությամբ, կատարվում է հոգեհանգստյան հատուկ պաշտոն, հայ ժողովրդի հավաքական մարտիրոսադրության հիսնամյակին նվիրված:

Մայր Տաճարի երգեցիկ խմբի մենբերգուհի Սվետլանա Զաքարյանի «Յորժամ»-ը, կատարված բարձր արվեստով և խորին հուզումով, տպավորվում է բոլոր ներկաների սրտերի և հոգիների մեջ:

Եկեղեցին, քար լուսնային մեջ և երկնային ծովային, ունկնդրում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի «Աղոթքի և ուխտի խոսք»-ը, ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին նվիրված, որը տպվել էր «Էջմիածին» ամսագրի 1965 թվականի փետրվար-մարտ-ապրիլ համարի սկզբում:

Այնուհետև, Մայր Տաճարի կամարների տակ, հանդիսավոր ու վեհ հնչում է «Գթա Տէր» հոգեհանգստյան շարականը, տաղանդավոր երգահան Ալեքսանդր Հարությունյանի մշակումով, ապրիլյան եղեռնի նահատակների հիշատակին նվիրված:

Հանգստյան Ավետարանի ընթերցումից հետո, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ծանր և հանդիսավոր կերպով, արտասանում է «Քրիստոս Որդի Աստուծոյ» աղոթքը, ոգեկոչելով ապրիլյան եղեռնին զոհացած շուրջ երկու միլիոն հայ նահատակների հիշատակը, «որք նահատակեցան ի մեծի եղեռնի, լրնթացս առաջին համաշխարհային պատերազմին», մաղթելով, որ Տերը իր ամենաառատ ողորմությամբ և զթությամբ արժանացնի նրանց հոգիները «երկնային լուսնեղէն փառաց պսակին»:

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, իր Հայրապետի բերանով և օրհնությամբ, իր

աղոթքն էր մրմնջում մեր ժողովրդի նահատակ զավակների հիշատակին:

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ ԿԱՌՈՒՅՎԵԼԻՔ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հավարտ սուրբ պատարագի, ժամը 2-ին, Վեհափառ Հայրապետը, եկեղեցական խափորով, հազարավոր ժողովրդի ներկայության, առաջնորդվում է Մայր Տաճարի հյուսիսային կողմը, կատարելու հիմնարկների օրհնությունը կառուցվելիք նահատակաց հուշարձանի:

Սայր Սաշտոցից քաղված համապատասխան աղոթքներից, սուրբգրական ընթերցումներից հետո, ազգիս սիրելի Հայրապետը օրհնում և զետեղում է առաջին քարը հուշարձանի, որն ավարտվելու և օծվելու է մինչև 1965 թվականի հոկտեմբերը:

Եկեղեցական արարողության ավարտին, ճառով հանդես է գալիս «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուր Հատիտյանը:

«Այսօր, ապրիլի 24-ին, բովանդակ հայ ժողովուրդը, թե՛ Մայր Հայրենիքում և թե՛ Սփյուռքի բոլոր հորիզոնների տակ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի 17 օգոստոս թվակիր կոնդակի հրահանգով և ոգով, համազգային հանդիսավորությամբ, ազգային արժանապատվության խորունկ գիտակցությամբ և լրջությամբ, նշում է մեր հավաքական մարտիրոսության 50 տարին:

Հիսուն տարի է անցել մեր բոլորի սրտերը բզկտող, մեր հոգիները փոթորկող և մեր աչքերը կրակե արցունքով ողողող այն սև օրերից:

1915 թվականի ապրիլ ամսին, երբ աշխարհի վրա գարուն էր բացվել, թշնամին ուղեցող-ողջ թաղել մեր ժողովրդին, որը տեղահանվեց, և ապա, տարագրության մոայլ ճամբերի վրա, նահատակվեց, գերեզմանվեց անապատներում, կիրճերում և այն հողերի վրա, ուր նա հազարամյակներով ապրել, ստեղծագործել և աղոթել էր:

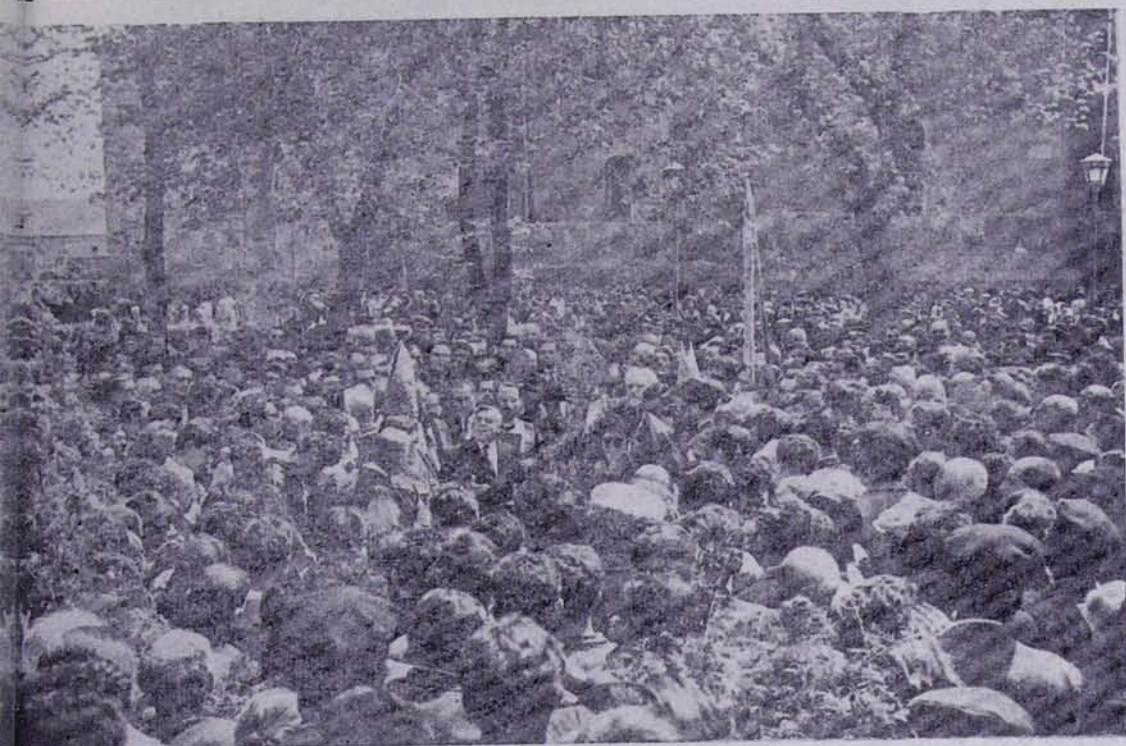
Արևմտահայությունն ապրեց իր Գողգոթան, տալով շուրջ երկու միլիոն նահատակ. դա ահավոր կոբուստ էր մեզ նման փոքրածիվ ժողովրդի համար: Թշնամին իր հարվածն ուղղեց նաև մեր ժողովրդի իմացական և հոգևոր ուժերի ակունքներին:

Եղեռնին զոհ գնացին նաև մեր արևմտահայ գրականության և արվեստի ջահակիրները և շուրջ 4 000 հայ հոգևորականներ:

Հայ ժողովուրդը երբեք չի մոռանա իր նահատակներին...:

Վեհափառ Հայրապետը ապրիլի 24-ին օրհնում է Մայր Աթոռում կառուցվելիք
 նահատակաց Ռուշարձանի Ռիմնաքարը

Նահատակաց հուշարձանի հիմնարկների օրհնությունից հետո, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիսյանը ոգեկոչում է նահատակաց հիշատակը:

Թվում էր աշխարհը փուլ եկավ հայ ժողովրդի գլխին, թվում էր փշրվեց, այրվեց, վրա՛վ ամեն ինչ:

Հայության գլխով եկավ ու անցավ մեծ աղետը:

Անցան 50 տարիներ:

Վիշտը մնաց, բայց և փոխակերպվեց ու՝ թի, կյանքի, կամքի և հավատի:

Այդ հրաշքը կոչվում է հայ ժողովրդի անխորտակելի ոգի, ապրելու, վերածնվելու կամք, ստեղծելու կորույ:

Թշնամին չկարողացավ սպանել հողում թաղված մեր ժողովրդի կենսունակության և հավերժության արմատը:

Պատմությունը մեր ժողովրդի ճակատին գրել էր ոչ թե մեռնել, այլ ապրել և վերածնվել:

Ժողովուրդները հավաքական մաքառումներ են և խիզախումներ:

Հայ ժողովուրդը չի ընկճվել երբեք բռնակալների հարվածներից և իմացել է իր նահատակությունը վերածել հաղթանակի:

Հայ ժողովուրդը հավատացել է, որ խաչելության, Գողգոթային հաջորդում է հարուստ աշխարհը, նահատակության՝ վերածնունդը:

Բիրտ ուժի, բռնեցքի դեմ, հայ ժողովուրդը պարզել է իր հոգու արիությունը, իր մշակութի գործությունը:

Մեր ժողովրդի հավաքական նահատակության մեջ կար և՛ հարություն, և՛ երկինք:

Այժմ, եղեռնից հիսուն տարիներ հետո, ո՛ւր եք փնտռում մեր ժողովրդին, այդ մեծ նահատակին: Դեր Զորի՝ անապատներում, Եփրատի և Տիգրիսի ալիքներին՝ մեջ:

«Զէ աստ, այլ յարեաւ» հոգին ողջ հայ ժողովրդի, այստեղ, հայրենի հողի վրա, էջմիածնի պարիսպների տակ, Երևանի փողոցներում:

1920 թվականին նահատակության, արյան, կոտորածի ճանապարհին թափ է առնում ազգովին ապրելու, վերածնվելու հավատն ու սրտառուչ վճռականությունը:

Ու ծնվում է մեր օրերի նոր Վահագն՝ Մովսեսյան Հայաստանը, մեր արյան բոցերից, մեր պայքարի թափից:

«Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր»:

Այդ ծանր օրերին, արեւմտյան աշխարհը բար դրավ իր խղճի և սրտի վրա: Մեզ բարեկամության ձեռք մեկնեց ռուս մեծ ժողովուրդը, բուժեց մեր վերքերը բարի սամարացու նման: Հայ ժողովուրդը իր կյանքը, ա-

սլազան ընդմիշտ կապեց ոռւս ժողովրդի հետ:

Պայծառացավ հայոց երկինքը, փարատվեց մղձավանջը և բացվեց հուսալից այգարացը Հայոց աշխարհում, հայոց սրտերում:

Կատարվեց մեր մեծ նահատակների իղձը, երգը:

Հայ ժողովուրդը տիրացավ իր հողին, ազատության, ստեղծեց հայրենիք, պետականություն, ապահով ու խաղաղ կյանք:

Իզուր չի անցել մեր նահատակների թափված արյունը:

Քառասունհինգ տարուց ի վեր, մեր ժողովուրդը իր նահատակների հիշատակին կանգնեցրել է մեծագույն հուշարձանը: Դա մեր վերածնված Մայր Հայրենիքն է՝ Սովետական Հայաստանը:

«Մեռելներուս իբրև խաչ ես այս ծառը տնկեցի...», — ասում է բանաստեղծը:

Այդ ծառը մեր կանաչ, մեր ծաղկած հայրենիքն է, մեր հրեշտակային աչքերով մանուկներն են, մեր ուրախ աղջիկներն ու մայրերն են, մեր մշակույթն է, մեր այսօրն է, մեր ապագան է:

Հանգչեցե՛ք, մեր սիրելի նահատակներ, հայրենի հողի վրա:

Հանգչեցե՛ք խաղաղ ու հպարտ, որ այսօրվա մեր վերածնված կյանքի մեջ, հաղթական երթի մեջ, կա հորովելը Կոմիտասի, փոթորկահույզ ոգին Սիամանթոյի, ասպետական ուժն ու գեղեցկությունը, Հայկյան հանճարը Վարուժանի, կորովի և արդարամիտ խոսքը Զոհրապի, քնքուշ ու սիրաթաթախ քնարը Ռուբեն Սևակի, Տիգրան Զյուլկյուրյանի և շունչը հայոց պատմության:

Հանգչեցե՛ք խաղաղ ու հպարտ: Հիսուն տարի ապրում էիք հայության վիրավոր սրտում, իսկ այսօր ազատ հայրենիք եք եկել իբրև մասունք, իբրև նշխար, իբրև սրբություն:

Կանգ ա՛ռ, հայոց ժողովուրդ, այս պաշտելի շիրիմների առաջ, որոնք կառուցվելու են այստեղ Մայր Աթոռում, Երևանում և մեր բոլոր քաղաքներում, և հիշի՛ր քո նահատակներին, հիշի՛ր նաև, որ 45 տարիներ առաջ, վերջացավ ընդմիշտ եղեռնը, վիշտը, որբությունը և սկիզբ դրվեց քո ազգային ճշմարիտ վերածննդին:

Եվ ամեն անգամ, երբ հեռավոր սփյուռքի սփերից մի հայ ուխտավոր կգա համբուրելու հայրենի հողը, խունկ ծխելու և մի ծունր աղոթք մրմնջալու իր պապերի Ս. Սեղանի առաջ, նա նույն բարեպաշտ երկյուղածությամբ և հափշտակությամբ կբերի նաև իր սրտի կնդրուկը Ձեր հավերժական հիշատակին, մեր սուրբ նահատակներ:

Փա՛ռք մեր նահատակներին: Նրանք մեռան, որ մենք ապրե՞նք և ապրեցնե՞նք նրանց անունն ու գործը, երազն ու պատգամը, մեր և զայոց հայ սերունդների սրտերում:

Փա՛ռք իր նահատակությունը հաղթության վերածող մեր շինարար, մեր արդար, մեր խաղաղասեր ժողովրդին:

Փա՛ռք մեր ապագա կառուցումների, հույսերի, երազների միակ կտվան մեր մայր Հայրենիքին, Սովետական Հայաստանին»:

Ապրիլի 24-ին, շաբաթ, երեկոյան ժամը 7-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Իր շքախմբով ներկա է լինում Երևանի Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան օպերայում տպրիլյան եղեռնի հիսնամյակին նվիրված մայրաքաղաքի հասարակայնության ներկայացուցիչներին նիստին:

Հանդիսություն բացվում կատարում է Հայկական ՍՍՌ Գերագույն սովետի նախագահուհի Մարի Մարգարյանը:

Ապրիլյան եղեռնին և մեր ազգային վերածնության նվիրված բովանդակալից և դեղեցիկ զեկուցումով հանդես է գալիս Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումյանը:

ՀՈՒՇԻ ՅՐԵԿԿՈՒՅԹ ՎԵՀԱՐԱՆԻ ՀԱՆԳԻՍԱՍՐԱՆՈՒՄ ՆՎԻՐՎԱԾ ԱՊՐԻԼՅԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՀԻՍՆԱՄՅԱԿԻՆ

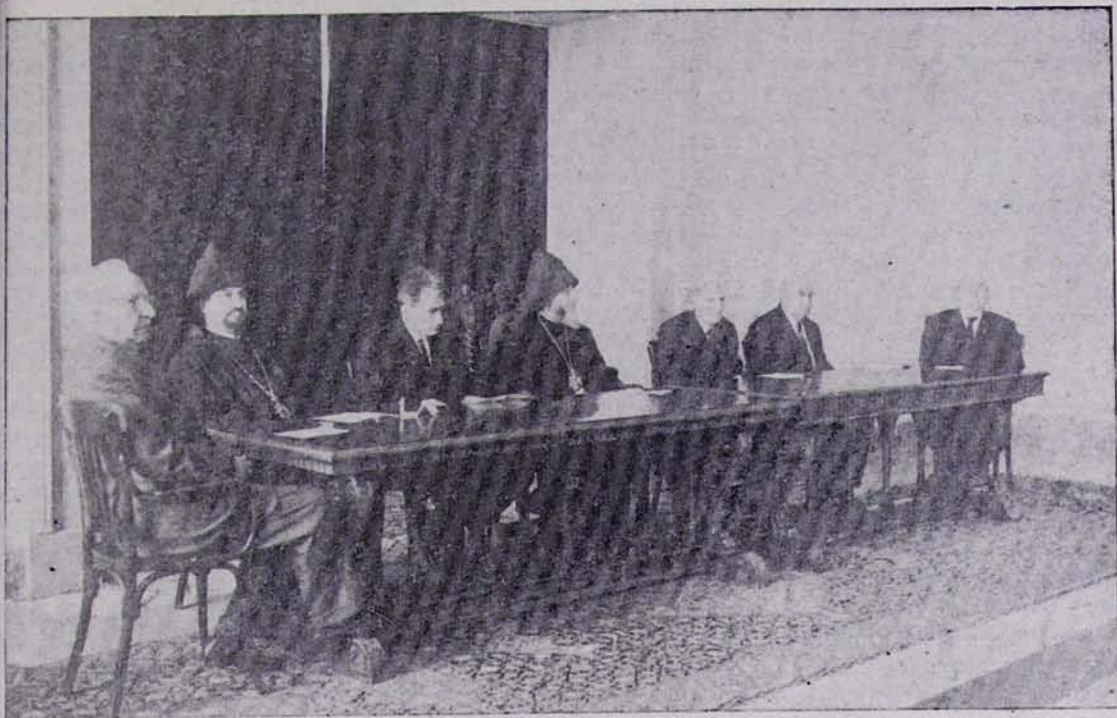
Ապրիլի 25-ին, կիրակի, առավոտյան ժամը 11-ին, Մայր Տաճարում հանդիսավոր սուրբ պատարագ է մատուցում գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը:

Սուրբ պատարագին ներկա են Վեհափառ Հայրապետը, ուխտավորներ, հյուրեր և պաշտոնական անձինք:

Հավարտ սուրբ պատարագի, ժամը 2-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության տակ, Վեհարանի հանդիսասրահում, տեղի է ունենում հուշի նիստ՝ նվիրված ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին:

Նախագահության սեղանի շուրջ տեղ են զբաղվել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, Հայկական ՍՍՌ Միևիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաբյանը, ՍՍՌԺժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյանը, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը, ակադեմիկոս Կարո Մելիք-Օհանջանյանը, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. Ղուկ. Ա. Առաքելյանը, գրող Կոստան Զարյանը:

Նիստին ներկա են Մայր Աթոռի ողջ միաբանությունը, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և

Ապրիլյան եղեռնի 50-ամյակին նվիրված սգո նիստի նախագահությունը

վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները, ձեռնարանի դասախոսական կազմը, վանքի պաշտոնեությունը, Երևանի և Թբիլիսիի թեմական խորհուրդների ներկայացուցիչները, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական կազմը, Հրավիրյալների թվում են Արշամ Ճիզմեճյանը և Վահագն Կարապետյանը Փարիզից, Գ. Լուսարարյանը Մարսելից, Հ. Վարդանյանը Լոնդոնից, որպես Վեհափառ Հայրապետի հյուրերը սույն հանդիսությունը:

Ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին նվիրված հուշի ցերեկույթին ներկա են նաև մի շարք մտավորականներ, այդ թվում ակադեմիկոս Լ. Խաչիկյանը (Մեսրոպ Մաշտոցի անվան մատենադարանի գրեկատոր), ակադ. Ա. Ղարիբջանը (Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի գրադարանների գրեկատոր), պրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամյանը, պրոֆ. Բաբգեն Առաքելյանը, պրոֆ. Գ. Մեղնիկյանը, ճարտարապետներ պրոֆ. Կ. Ղաֆազարյանը, Վարադգատ Հարությունյանը, Ռաֆայել Իսրայելյանը, Կոնստանտին Հովհաննիսյանը, Բաղդիկ Արզումանյանը, կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Չարությունյանը, գրականության թանգարանի գրեկատոր Ս. Մելիքեթյանը, բանաստեղծներ Գևորգ Էմինը, Պարույր Սևակը, Մայր Աթոռի տպարանի տնօրեն Խաչիկ Սամվելյանը և ուրիշներ:

Հուշի ցերեկույթը բացվում է Հայկական ՍՍՌ պետական հիմնով, որից հետո բացման հետևյալ խոսքով հանդես է գալիս Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ և Վրաստանի հայոց առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը.

«Երեկ և այսօր, հայ ժողովուրդը և Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, սուրբ պատարագի մատուցմամբ, հանդեսների կազմակերպությամբ ոգեկոչեցին հիշատակը ապրիլյան եղեռնի շուրջ երկու միլիոն նահատակների:

Այսօր, Վեհաբանի հանդիսասրահում, Ամենայն Հայոց Հայրապետի բարձր նախագահությամբ, գումարվում է սուգի նիստ, որպեսզի մենք և՛ Մայր Աթոռի միաբանությունը, Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը և վանքի պաշտոնեությունը, Հոգևոր ձեռնարանի դասախոսական կազմը և ուսանողությունը, մեր ամբողջ ժողովրդի հետ միասին, մեր հարգանքի խոսքն ասենք մեր նահատակների խնկելի և անմոռաց հիշատակին:

Հիսուն տարի առաջ, սուլթանական Թուրքիայի կողմից գործվեց ժողովուրդների պատմության մեջ աննախընթաց մեծագույն ցեղասպանությունը: Զոհվեց շուրջ երկու միլիոն հայություն: Տարագրության մտայն ճանապարհներում ընկավ արևմտահայ գրա-

կանության ու արվեստի խոստումնալից ու տաղանդաշատ մի ամբողջ սերունդ:

Հայ Եկեղեցին ևս ապրեց իր Գողգոթան: Ինչպես միշտ, այս անգամ ևս հայ հոգևորականի արյունը խառնվեց նահատակ իր ժողովրդի արյան հետ: Թշնամին միասին ոչնչացրեց հոտին ու հովվին. շատերը սողովեցին, մորթազերծ արվեցին, սպանմամբ սրտ մեռան, ու նույնիսկ հետմահու կախաղան բարձրացվեցին: 4 000-ի է հասնում նահատակ հայ հոգևորականների ոչ լրիվ թիվը, խսկ կործանված, թալանված ու պղծված եկեղեցիներին՝ 3 000-ի: Անհետ կորան աչքի լույսի պես դարեր պահպանված մեր հոգևոր մշակույթի անգին ու անկրկնելի գանձերը, մեր ձեռագրերն ու մշակութային այլ արժեքները:

Հիսուն տարի առաջ, Մայր Աթոռի պարսպների տակ, մեծ եղեռնից մազապուրծ արևմտահայության մնացորդացը, վիրավոր, գաղթական, սովատանջ և հիվանդ, բայց ապրելու վճառականությամբ լեցուն, ձեռքերը երկինք էր բարձրացնում, աստվածային օգնականություն ստանալու համար իր ցավերին ու մեծ վշտին: Այդ օրերին Ամենայն Հայոց Հայրապետությունն ու Մայր Աթոռի միաբանությունը իրենց կարելին արին՝ թեթևացնելու համար մեր ժողովրդի ահավոր այդ ողբերգությունը:

Վեհափառ Հայրապետի կոնդակի հրահանգով, այսօր աղոթքի և ուխտի օր է մեզ համար: Հայ ժողովուրդը չի մոռացել ու չի կարող մոռանալ ապրիլյան եղեռնը: Հիսուն տարի է անցել, կանցնեն ևս տարիներ, բայց մենք կհիշենք, կոգեկոչենք նրանց հիշատակը, և մեր սերունդներին կդաստիարակենք մեր մեծ նահատակների պատգամով ու տեսիլքով, այսինքն հայկական շնչով և հայոց պատմության ոգով: Մոռանալ նահատակներին, նշանակում է պարպվել հոգեկան արժեքները գնահատելու, նրանցով ապրելու, և նոր կյանք ստեղծելու հնարավորությունից:

Հայ Եկեղեցին, այս իմաստով, սրբացրել է «վասն Յիսուսի և վասն հայրենեաց» մղված մարտում զոհվածների հիշատակը:

Եղեռնի օրերին, մեր նահատակ հայրերը չնահանջեցին և հավատարիմ մնացին հայ հավատին, մեր ընտանեկան սրբություններին և մեր հայրենական ավանդություններին: Կարող էին կյանքի և մահվան երկընտրանքի ուղևորանալ, թերանալ և ետսփրաբար ուրանալ ամեն ինչ, բայց նրանք գիտակցորեն ու բաց ճակատով անցան տարագրության ու կոտորածի մռայլ ճանապարհներին: Նրանք մահացան, որ մենք

ապրենք և մեր ու գալոց հայ սերունդների մեջ ապրեցնենք նրանց հիշատակը:

Մեր նահատակների երազը իրականացել է. հիսուն տարի հետո հայ ժողովուրդը տիրացել է իր սրբազան հողին, իր ազատության, ստեղծել իր հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը, որը հույսի կուլան է մեր ապագա կյանքին ու նվաճումներին: Եղեռնից հիսուն տարիներ հետո, հայ ժողովուրդը իր վերածնված հայրենիքում վերստեղծել է եղեռնի տարիներին կորած, հափշտակված իր հոգևոր ու մշակութային գանձերն ու արժեքները:

Մեր նահատակների պատգամն է, որ չմոռանաք իրենց արյունով գնված մեր ազատությունն ու հայրենի հողը, գուրգուրանք նրան և համախմբվեք նրա շուրջ, շինայինք մեր ուժերը նրա առաջընթացի համար, ամուր պաշտպանենք նրան մեր սիրով, նվիրումով, որպեսզի երբեք, երբեք չքանդվի մեր այս նոր օջախը:

Այս խոհերով և զգացումներով, թույլ տվեք, Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ, բացված հայտարարել սուգի սույն նիստը, հրավիրելով Ձեզ բոլորիդ հոտնկայս մեկ ռուպե հարգել հիշատակը մեր նահատակների:

Այնուհետև գործադրության է դրվում գեղարվեստական մի հայտագիր՝ Հոգևոր ձեմարանի ուսանողների ուժերով պատրաստված:

Նրտասանվում են Սիամանթոյից «Ափ մը մոխիր հայրենի տուն» (Սարգիս Հալեպյան), Վարուժանից «Առկայծ ճրագ» (Հովհաննես Գրվիզյան), Հովհաննես Թումանյանից «Հայրենիքիս հետ» (Եղիշե սարկավազ Բաղրամյան), Գեղամ Սարյանից «Վառափնարան» (Գրիգոր սարկավազ Բունիաթյան) և Վահան Թեքեյանից «Հարության շունչն է ահա» (Նազարեթ Քիրազյան):

Հոգեշնորհ Տ. Արսեն վարդապետ Բերբերյանը մենբերում է Վարդանանց հիշատակին նվիրված «Արիացեալք» Մանկունքը, որից հետո եղեռնին նվիրված բովանդակալից և ընդարձակ զեկույցով հանգես է գալիս Գրիգոր Բեքմեզյանը՝ հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի:

Ձեմարանի երգչախումբը կատարում է հաջողությամբ մի շարք խմբերգեր՝ երաժշտության դասատու Խորեն Հակոբյանի շնորհալի ղեկավարությամբ, այդ թվում «Լոյտ» (Կոմիտաս վարդապետ), «Ջեյթունցիներ» (Մ. Եկմալյան), «Ջան հայրենիք իմ Հայաստան» (Ե. Սահառունի), «Երգ խաղաղության» (Ե. Սարգսյան), «Մաղկիր ազատ իմ հայրենիք» (Ա. Այվազյան):

Մայր Տաճարի երգեցիկ խմբի մենակա-
նար Օննիկ Օղարաշյանը ապրումով երգում
«Կիլիկիա»-ն:

Հանուն վարդանանց ասպետների Փարիզի
առաջնիկ, Արշամ Ճիզմեհյանը բերում է վկա-
նությունը հայրենասիրական այդ կազմա-
կերպության հավատարմության դեպի մեր
հայտնությունը և դեպի հիշատակը հայ նա-
խադասների, «կանգնած Ս. էջմիածնի մեջ և
նվիրական այս Արարատի դիմաց, զինված
Ս. էջմիածնի ոգիով և հայրենիքի սիրով»:
Հայ հիշատակներ, որոնք կապրին միշտ մեր
հայրենուն մեջ, նույնիսկ օտար հորիզոններու
հակառակ այն ահեղ փորձառություն-
ներուն, որոնցմով շրջապատված ենք: Մենք
հավատարիմ կմնանք մեր ավանդություննե-
րուն և մեր նահատակներու հիշատակին և
նվիրակին այն երջանիկ հպարտությամբ, որ
կիծաղիկ և կբարդավաճի մեր ժողովուրդը
հայրենի հողի վրա»:

Հանդիսության վերջում խոսք է անում
Հայոց Հայրապետը և իր խոսքերը, զգացում-
ները, իր սրտի ջերմությունն ու կրակը փո-
խանցելով բոլոր ներկաներին, ոգեկոշում է
հիշատակը ապրիլյան եղեռնի և վեր է հա-
նում մեր ժողովրդի նահատակության և ա-
յա մեր այժմյան ազգային վերածննդյան
պատմական նշանակությունն ու դահատու-
թյունը, 1915-ից մինչև 1965 թվականները
տեղի ունեցած եղելությունների լուսի տակ:

Ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին նվիրված
ցերեկույթը վերջանում է խմբովին երգված
«էջ Միածինն ի Հօրէ» շարականով և Տերու-
նական աղոթքով:

Ժամը 4-ին տեղի է ունենում բնդունելու-
թյուն, որը վերածվում է ապրիլյան եղեռնի և
վերածնված ժողովրդի կյանքին նվիրված
հուշի երեկույթի:

Բնդունելության ներկա են Հայկական
ՍՍԽ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ
Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ.
Դավաթյանը, վարպետը՝ Մարտիրոս Մար-
յան, ակադեմիկոսներ Կ. Մելիք-Օհանջան-
յանը, Ա. Ղարիբյանը, Լ. Խաչիկյանը, պրո-
ֆեսորներ Բ. Առաքելյանը, Ա. Աբրահամյա-
նը, Գ. Մեղնիկյանը, Կ. Ղաֆադարյանը, Վ.

Հարությունյանը, Ա. Առաքելյանը, գրողներ
Կ. Զարյանը, Գ. էմինը, Պ. Սևակը, կոմպո-
զիտոր Ա. Հարությունյանը, ճարտարապետ-
ներ Ռ. Իսրայելյանը, Կ. Հովհաննիսյանը,
Բ. Արզումանյանը և ուրիշներ:

Բնդունելության ներկա են Մայր Աթոռի
միաբանները, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և
վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները,
երևանի, Թբիլիսիի թեմական խորհուրդների
ներկայացուցիչները, Ճեմարանի դասախո-
սական կազմը, «էջմիածին» ամսագրի
խմբագրական մարմինը, վանքի պաշտո-
նությունները և այլ հրավիրյալներ:

Բնդունելության ժամանակ խոսք են առ-
նում վեհափառ Հայրապետը, Կ. Դավաթյա-
նը, ակադ. Կ. Մելիք-Օհանջանյանը, ակադ.
Ա. Ղարիբյանը, պրոֆ. Ա. Աբրահամյանը,
պրոֆ. Վ. Հարությունյանը, պրոֆ. Գ. Մեղ-
նիկյանը, ճարտարապետ Մ. Մազմանյանը,
գրողներ Կ. Զարյանը, Գ. էմինը, որն արտա-
սանում է իր նոր մեկ բանաստեղծությունը՝
«Փոքր ենք»-ը:

Կոմպոզիտոր Ա. Հարությունյանը նվագում
է դաշնամուրի վրա «Կոունկ»-ը և իր «Ե-
րաժշտական պատկերներ» շարքից «Իրիկ-
նամուտը էջմիածնում» ու «Մասունքիների
պար»-ը ստեղծագործությունները:

Արտասահմանի հյուրերից ջերմ, հայրե-
նասիրական ելույթներ են ունենում վահագն
Կարապետյանը և Հայաստան Վարդանյանը:
Ճարտարապետ Վ. Հարությունյանը երգում
է երկու երգ՝ «Դըլե յաման» և «Հայրիկ Հայ-
րիկ»:

Ճեմարանի դասախոս Ս. Անթոսյանը ար-
տասանում է գրաբար հատվածներ Եղիշեից:
Արսեն վարդապետ Բերբերյանը մեներ-
գում է «Ի գերեզման յարուցելուն»-ը:

Բնդունելության վերջում խմբովին երգ-
վում է Տերունական աղոթքը:

Ապրիլի 24-ը և 25-ը Մայր Աթոռի կամար-
ների տակ իրապես հանդիսացան սուգի, ա-
ղոթքի և ուխտի օրեր՝ ապրիլյան եղեռնի
հիսնամյա տարելիցի կատարումով, Հայոց
վեհափառ Հայրապետի կոնդակի հրահանգով
և ոգով:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղի-
ցի»:

